

POVODOM

GRAČANIČKI GLASNIK
časopis za kulturnu historiju

Broj 50
Godina XXV
Novembar, 2020.
[str. 23-28]

© Monos 2020

Zavičajnost ili regionalnost "Gračaničkog glasnika" – povodom 25 godina izlaženja

Prof. dr. Izudin Kešetović

Autor razmatra pojavu Časopisa u širem okruženju Gračanice, što je podrazumijevalo da će obuhvatati i njegovo rodno mjesto, između ostalih i grad Srebrenik. Stoga vidi Časopis kao zavičajnu kulturološku reviju u kojoj bi više došao do izražaja regionalizam nego lokalizam. U tom smislu predlaže da Časopis "pokriva" geografsku i ekonomsku subregiju, koja bi obuhvatala Gračanicu, Srebrenik, Gradačac, Doboj Istok i Lukavac, s duhovnim sjedištem na brdu Ratiš, koje ima svoju posebnu simboliku i značaj.

Ključne riječi: Gračanica, "Gračanički glasnik", Ratiš, regionalizam

POJAVA I STASANJE "GRAČANIČKOG GLASNIKA"

Sama najava, a odmah zatim i pojava "Gračaničkog glasnika" sada već daleke 1996. godine programski je vezana za kulturnu historiju grada Gračanice. Mada sam u početku bio skeptičan s obzirom na prilike i nepovoljan opći ambijent (neposredno poratno vrijeme) u kojem je Časopis najavljen, ipak sam bio obradovan kada je izašlo prvih nekoliko njegovih brojeva koji su i po sadržaju, opremi i kvalitetu tekstova pokazivali u samom startu da se tu nije radilo ni o kakvoj kratkoročnoj avanturi grupe gračaničkih entuzijasta iz oblasti kulture (kako se moglo očekivati), već o solidnoj periodici po svim, pa i strožijim kriterijama u tom poslu. Još više sam bio obradovan, shvativši i uvjerivši se, na osnovu nekih objavljenih priloga da Časopis, bar u smislu nekog geografskog obuhvata, a ni programski nije samo gračanički, već da obuhvata i šire područje koje je historijski gravitiralo Gračanici, što je uključivalo i moj grad Srebrenik i moje mjesto rođenja Rapatnicu, koja je sve do

1956. godine bila u administrativnom smislu u okviru sreza Gračanice.

Da objasnim: geografski, mi smo sa ovog istočnog dijela Gračanice ili kako volimo reći "s onu stranu Tinje", koja nas razdvaja od obronaka Majevice. To su padine Trebave, koje se spuštaju prema rijeci Tinji i penju se prema Ratišu na jugu i Monju, na sjeveru. U mom djetinjstvu to su bile dvije tačke koje su meni uokvirivale prostor užeg zavičaja, sve od Dobarovaca, Sokola, Sladne, Čekanića, Babunovića, G. Orahovice, G. i D. Moranjaka, Falešića, Brnjičana, Seone, Caga... Mi smo čekali kišu sa Monja, a nas djecu su opominjali riječima "Vučeš motku kao sa Monja".

Vrh Ratiša je za nas bio sveto mjesto koje je u pričama roditelja, djedova i nena uvijek asociralo na neku zaštitu, kako fizičku tako i duhovnu, Ratiš dominira našim krajem i u fizičkom i u duhovnom smislu. Svi putevi su vodili na Ratiš, preko Sjedaljki, nekada davno prema Travniku. Zato je pjesma "Srebrenika nema do Travnika" postala himna našeg kraja. Monj je značio odbranu sa sjevera jer se granica Bosne pomjerala, ali se uvijek branio Monj kao odstupnica narodu i brana uhodama i neprijatelju. Zato je moj odnos prema Gračanići uvijek bio kao prema nečemu što je moje. Tako sam "posvojio" i "Gračanički glasnik", koji se programski, između ostalih, zanimao i tim, meni bliskim i ineterasntnim temama.

U međuvremenu sam postao i saradnik "Gračaničkog glasnika" i upoznao Omera Hamzića, osnivača i glavnog urednika Časopisa, koji sa svojom ekipom, hvala Bogu, sve do današnjeg dana na svojim leđima "nosi" ovaj, za naše uslove grandiozni projekat – punih 25 godina. Naravno, to je za čestitanje i više od toga...

"GRAČANIČKI GLASNIK" KAO ZAVIČAJNI ČASOPIS

U časopisu su opisani mnogi događaji i teme iz našeg kraja, iz starije i novije istorije, kulture, tradicije, književnost i umjetnosti.

Nije malo 50 svezaka (knjiga) i preko 10.000 stranica ispisanog teksta. Ko se u to razumije, zna koliki je to napor. Ali teme, naravno, nisu iscrpljene, niti mogu ikada biti iscrpljene. One se još nalaze u raznim spisima i pamćenju naroda.

Razmišljajući o tome, došao sam na ideju, koja se upravo tiče budućnosti ovoga projekta, pa ću biti slobodan da je upravo na jubilej Časopisa ovdje istaknem makar samo kao natuknicu. O čemu se radi? S obzirom na iskustvo i dosadašnje impozantne rezultate ovog projekta, odnosno Časopisa (po svim kriterijima), smatram da bi bilo korisno da on bude subregionalni i to za lokalne zajednice: Gračanica, Gradačac, Lukavac, Doboj Istoka i Srebrenik. Zajednička tačka ckoja bi nas spajala bio bi Ratiš, sa izgrađenim objektima vjerskog i sportsko-rekreativnog sadržaja. Prostor bi se povezao putnim komunikacijama iz pravca Rašljeve, Seone, Caga, Kruševica, Gnojnice, Miričine, Gornjih Moranjaka i Orahovice.

Jednu ovakvu zamisao sam promovirao prije 15. godina i dobio načelnu podršku lokalnih zajednica, Islamske zajednice BiH i Kulturno-prosvjetnog društva "Preporod". U tome mi je izuzetno pomagao i glavni urednik "Gračaničkog glasnika" Omer Hamzić, ne samo objavljujući nekoliko tekstova o Ratišu u samom Časopisu, već i direktno, kada smo sa tom idejom zajedno obilazili tadašnje općinske čelnike Srebrenika, Gračanice i Lukavca u nadi da ćemo ih privoljeti da deklarativnu podršku zamijene konkretnim poslom. Zašto nije došlo do realizacije ove zamisli, druga je tema koja nije za ovu priču. Ipak, u najkraćem da kažem, nije došlo zbog toga što "kratko mislimo". A sve što se temeljno uradi, dugo traje. Nema ništa "napamet" i bez koncepta. Trebalo je raditi cjelovit projekat koji bi valorizirao u svakom smislu ovaj prostor. Ne treba zaboraviti da je to cjelovit i ekonomski i kulturološki prostor (dijelom i geografski), kojem gravitira oko 200.000 stanovnika.

Regionalizam umjesto lokalizma

Vrijednost Časopisa o kojem ovdje govorimo i jeste u tome što nije ograničen na uže lokalne okvire, niti zagovara bilo kakvo zatvaranje. Naprotiv, svaka obrađena tema u njemu, ma koliko po svom sadržaju bila lokalna, morala je u pravilu imati refleksije na šire prostore, prvenstveno bosanskohercegovačke, poticati nove teme, postavljati pitanja šireg karaktera. Objavljeni prilozi o Ratišu, da navedemo samo jedan primjer, bacaju svjetlo ne samo na taj lokalitet iz okoline Gračanice, već mnogo šire, zapravo otvaraju pitanje kulturnih mjesta i dovišta na čitavom prostoru Bosne i Hercegovine. To je možda i najvrednije u programskoj koncepciji Časopisa, na kojoj uporno istrajava njegovo uredništvo. Ime Časopisa, možda asocira na to, ali to je samo ime i simbol. Mnogo truda, umješnosti i volje treba imati da bi se postigao takav balans u skoro svim tekstovima Časopisa.

To i jeste najbolja referenca, koja ide u prilog mišljenju da bi "Gračanički glasnik" mogao "pokrivati" i spomenutu subregiju, koja je po mnogo čemu prepoznatljiva u Bosni i Hercegovini. Historijski, za vrijeme kapetanije Husejn-bega Gradašćevića taj prostor je činio cjelinu sa dva sjedišta i to u Gračanici i Gradačcu, kao i Puračiću koji je bio poznat trgovački centar nadomak Tuzle. Srebrenik i Lukavac su nastali kao rezultat industrijalizacije i urbanizacije. Ekonomski gledano, tom prostoru gravitiraju privredno razvijene sredine prema Doboju i Tešnju prema jugu, te prema Brčkom, Orašju, Bijeljini, Bosanskom Šamcu i Bosanskom Brodu, prema sjeveru. Na ovom prostoru može živjeti i privređivati preko milion stanovnika. Svjedoci smo da Tuzla sve više gubi ekonomski i regionalni značaj koji je ranije imala. Brzi razvoj pojedinih područja kao što su Živinice, Kalesija i sve preko Banovića prema Zeničko-Dobojskom kantonu, a preko Kladnja prema Sarajevu i snažnom Sarajevskom kantonu, doprinio je ubrzanom razvoju i ovog subregiona, koji broji oko 300.000 stanovnika. Stoga sam pobornik ideje da "Gračanički glasnik"

postane promotor nove ideje jake subregije Gračanice-Gradačca-Srebrenika-Doboj Istočno-Lukavca u Tuzlanskom kantonu.

TEME IZ HISTORIOGRAFIJE

Mnoge teme iz historije još uvijek nisu istražene kako iz Drugog, tako i iz Prvog svjetskog rata. I pored nekoliko do sada objavljenih ozbiljnih istraživanja i knjiga o Pokretu Husein-kapetana Gradašćevića (Šljivo, Aličić i dr.), tu bi trebalo malo više pažnje posvetiti šta se u tim vremenima dešavalo u širem prostoru Zvorničkog sandžaka od ugušivanja Pokreta Husein-kapetana Gradašćevića (1831-1832.), pa do krvave ekspedicije Omer-paše Latasa, 1851. Nikada nije zaživjela ideja da se adekvatno obilježi jedini poznati mezar nekog od vojskovođa Husein-kapetana Gradašćevića. Riječ je o mezaru Ibrahim bega Gazibegovića u Gornjoj Orahovici, historiografski dobro obrađenom liku, ali skromno obilježenom, uz napore lokalnih entuzijasta. Da li bi se to turbe moglo bolje iskoristiti u edukativne svrhe, na primjer? Nažalost, danas ne znamo ni za mezar Husein-kapetana, koji je "zagubljen" negdje na Ejup greblju u Istambul. Isto tako nije dovoljno istražen period poslije pomjeranja granica sa utvrda Teočak- Srebrenik – Soko, prema sjeveru, poslije 1520. godine... Trebalo bi obnoviti ta tri grada koji su sinonimi odbrane srednjovjekovne Bosne i temelja njene državotvornosti i da više ne nabrajam.

Istina, mnoge teme do sada su pokrenute i jako dobro obrađene u "Gračaničkom glasniku" naspram skromnih snaga i sredstava sa kojima je raspolagao. To je osnova sa koje bi trebalo ići dalje. Nažalost, kultura i prosvjeta u ovoj zemlji stalno je negdje na margini otkako postoji "Gračanički glasnik", koji se, hvala bogu, ipak nije dao "skrajnuti" na marginu. Ali i to je za neku drugu priču...

EKONOMSKE TEME U ČASOPISU

S obzirom na programsku usmjerenost, Časopis se do sada nije bavio ekonomskim

temama na način kako se to radi u stručnim ekonomskim časopisima i institutima. U njemu je, međutim, obrađeno dosta tema koje se tiču privredne problematike na ovim prostorima u prošlosti. To se odnosi na sve historijske periode, a posebno na period od austro-ugarske okupacije do danas. U uskoj vezi s tim su i obrađene teme o raspoloživim, a neiskorištenim resursima ovih područja, posebno u turizmu i poljoprivredi (npr. objavljene su studije o resursima Četovulje, svojstvima termomineralnih voda u Gračanici, kulturno-historijskom naslijeđu u funkciji turizma itd.). Na stranicama ovog časopisa su, ustvari, začeci neke lokalne ekonomske historije šireg prostora Gračanice, a posebno gračaničke čaršije. Ekonomska problematika u prošlosti, tretirana je, zapravo kao dio kulturne historije ili neke, uslovno rečeno, lokalne antropologije.

Istina, zbog svoje aktuelnosti, iz te oblasti obrađivane su i "ozbiljnije" stručne teme, naročito nakon ekonomske krize, 2009. godine koje su tretirale monetarni i fiskalni sistem Bosne i Hercegovine. Tada sam bio u prilici da govorim o makroekonomskim politikama u funkciji prevazilaženja krize i bržeg razvoja Bosne i Hercegovine. Sve u svemu, veoma je teško bilo naći temu koja ne bi izlazila iz okvira samog karaktera časopisa. Stoga smatram da bi ekonomske teme u Časopisu bile poželjne sa stanovišta ekonomskog i ekološkog značaja, naravno i turističkog. Bogatstvo obradivim zemljištem, rudama, mineralima i mineralno-termalnim vodama, daju šansu za razvoj poljoprivrede, prehrambene, prerađivačke industrije kao i za razvoj banjsko-lječilišnih i turističko-ugostiteljskih kapaciteta za ino i domaće korisnike. To bi se moralo daleko pametnije promovirati nego do sada.

Posebno će biti interesantne ekonomske teme nakon pandemije. Dubinu korona krize karakteriziraju dvije nove dimenzije koje nadilaze dosadašnje krize. S jedne strane, radi se o ekonomskoj, a ne samo finansijskoj krizi, jer sem poremećaja na strani tržišne potra-

žnje i finansijskih tržišta, zbog zatvaranja zemalja i prekida opskrbenih lanaca, izražene su redukcije na strani tržišne ponude, što je ravno samo stanju ratnih privreda. Ekonomisti su saglasni da će brzina vraćanja u pretkrizno stanje ovisiti od izloženosti globalnom tržištu i od upravljačkih kapaciteta nacionalnih vlada.

U svakom slučaju, čekaju nas nepredviđene, neki procjenjuju katastrofične posljedice pandemije. One će se osjetiti na svim poljima ljudske djelatnosti i svakodnevnog života kako na globalnom, tako i na lokalnom planu. Časopis bi trebalo da bude u funkciji prevazilaženja tih posljedica, a ne samo njihov puki registrator ili svjedok.

S obzirom na izloženost krizi (podsjetimo da je Bosna i Hercegovina manje razvijena otvorena ekonomija) kao i na potpuni nedostatak monetarnog kapaciteta za suočavanje s korona krizom, ključno pitanje je kako upravljati kriznom situacijom, te rasporediti fiskalni kapacitet na cijelo vrijeme trajanja krize. Mogućnosti koje pruža ostajanje na jednokratnim mjerama kratkoročne fiskalne politike mogle bi biti iscrpljene do kraja 2020. godinu. Za sada, nažalost, nema odgovora kako dalje. A kriza se ne stišava... Časopisi poput "Gračaničkog..." sa svojim kadrovskim resursima (dakako pojačanim) mogli bi biti u funkciji traženja tog odgovora i lakšeg prevazilaženja krize, posebno na socijalno-kulturnom i civilizacijskom planu.

NOVA PROGRAMSKA KONCEPCIJA I PREPORUKE

Da ponovimo: "Gračanički glasnik" u narednom periodu ima šansu da preraste u časopis za društvena pitanja koji bi imao regionalni karakter. Uvjet za to je da bude prihvaćen od spomenutih lokalnih zajednica kao zajednički projekat. Potrebno je obezbijediti stabilne izvore finansiranja iz njihovih budžeta koji bi imali i tretman investicija u nauku.

Redakcija časopisa bi se trebala pojačati sa naučno-istraživačkim kadrovima. Saradničku bazu treba znatno proširiti, te i novim saradnicima omogućiti kao i do sada da objavljuju rezultate svojih istraživanja. Na toj osnovi trebalo bi raditi na stvaranju potencijalne baze projekata.

SUMMARY
THE LOCAL CHARACTER
AND REGIONALITY OF THE
"GRAČANIČKI GLASNIK" – ON
THE OCCASION OF 25 YEARS OF
PUBLICATION

The author discusses the first appearance of the Magazine in the wider area of Gračanica, which meant that it would also include his birthplace, including the town of Srebrenik. Therefore, he sees the Magazine as a native cultural review in which regionalism would be emphasized more than localism. In that sense, he suggests that the Magazine should "cover" the geographical and economic sub region, which would include Gračanica, Srebrenik, Gradačac, Doboj Istok and Lukavac, with a spiritual center on the hill Ratiš, which has its own special symbolism and significance.

Srebrenik

Soko

Gradačac

